

Andra delen af Handels- och slöjdefiscalen Junbecks sällsamma öden, både såsom embetsman och enskild medborgare: afskilldrade i anledning af Stockholms garfvare-embetes försök, att åtkomma sista skär

Stockholm
1817

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

1817

jurid. samling
Rutger Junbeck
1700 - 1829

Andra Delen

1700 - 1829

af

Handels- och Slöjde-Fiscalen JUNBECKS Sällsamma Öden, både såsom Em- -betsman och Enskild Med- -borgare:

afskilldrade

I anledning af Stockholms Garfvare-Embets
Försök, att åtkomma sista skärfven. *)

*) I fall sakens utgång dertill skulle föranleda, kommer 3:dje delen utaf denna Pamphlet att innan kort utgifvas så att samlingen blir fullständig.

STOCKHOLM,

Tryckt i MÅRQUARDSKA Tryckeriet, 1817.

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Efter erhållit Nådigt tillstånd att få afgifva underdåniga påminnelser vid Eders Kongl. Maj:ts och Rikets Commerce-Collegii utlåtande, i anledning af Stockholms Garfvare-Embets underdåniga anhållan, om förbud för så kallade Engelske Garfveri-Idkare att vid Läder-beredningar nyttja Björk- och Gran-bark, samt uteslutande rätt för Embetet att af desse Bark-slag sig ensamt få begagna; vågar jag underdånigst anmäla åtskillige omständigheter, väsendtelige i en fråga hvilken har helt nära sammanhang med mitt timliga väl.

Hvad först synes anmärkningsvärdt är, att Collegium uti sitt underdåniga utlåtande i ämnet tillstyrkt vida mer än sökanderne ens dristadt begära.

Desses anhållan i afseende på den af Embetet föreslagne bestraffningen stadnar dervid, att om Egare af Engelska Garfverier begagna Björk- och Gran-bark, de måtte förklaras skyldige till det ansvar, att, jemte förlust af de ärhållne Tillstånds-brefven, hafva förvärkat allt läder som hos dem träffas under beredning med sådane Barksorter.

Men däremot har Eders Kongl. Maj:ts Commerce-Collegium, hvars egenteliga bestämmelse innefattas uti Inhemiska Slöjders beskyddande, utvidgat sinåtgjörd ännu längre samt till och med så långt, att Collegium icke blott i underdånighet tillstyrkt Nådigt fastställande af det ansvar Garfvare-Embetet projecterat; utan ock för egen del tillagt, att de förråd af ofvannämnde Garfungs-ämnen hvilka vid Engelska värken kunde finnas upplagde jämväl måtte såsom Confiscables anses.

Det gifs en gammal Lag-Regel, att ingen Domare må i Civila eller Oeconomiska mål sträcka sitt yttrande utöfver stämningens eller ansökningens gränst: och man tordé således med skjäl kunna göra sig den frågan, har Commerce Collegium antingen icke känt eller vid handläggningen af förevarande ärende förglömt denna allmännt gällande grundsats?

Sedan jag nu i underdånighet vakt fästa Eders Kongl. Maj:ts Höga uppmärksamhet på Collegii omförmälte förhållande; anser jag mig böra öfvergå till sjelfva hufvudsaken.

Det är icke bevisat och kan aldrig bevisas, att Garfvare-Embetet i Stockholm någonsin erhållit bestämd rättighet till ensamt begagnande af alla Bark-slag.

Deremot är ostridigt, att redan år 1774 fråga uppstått angående de på Engelska viset inrättade Garfveriers befrielse ifrån det orimliga tvånget, att vid sine Läderberedningar endast nyttja Ek-bark.

Orden tills vidare, som i afseende härpå förekomma uti Kongl. Brefvet till Commerce Collegium af den 27:de April nämnde år, och hvilken Höga Skrifvelse Sub Litt. A. härhos underdånigst bifogas, utmärker tydligen då varande Regerings stadgade afsigt, att i framtiden lossa berörde för en del af Svenska idogheten hinderliga band.

Collegii yttrande, som skulle *Ek-bark* vara förmånligast till allt slags *Läderberedning*, strider ock rakt både emot verkliga förhållandet och hvad i äldre och nyare tider blifvit utrönt.

Ek-barken har visserligen en särdeles astringerande kraft, och är för sådan orsak skull outhärlig vid beredning af allt slags *Sälläder* för att göra det ärforderligen fast.

Men aldrig frambringa den ensamt så slitbar och god vakra som då den blandas med lämplig portion *Björk-bark*, emedan *Sälläder*, ehuru det i möjligaste måtto bör vara compact, likväl ej får innefatta för mycken hårdhet, hälst i sådant fall det bryter sig och lemnar rum för inträngning af vatten: hvilken olägenhet åter genom tillsatts af *Björk-bark* förekommes.

Dessutom är solklart, att då *Ek-barken* i anseende till sin astringerande kraft är outhärlig för att göra *Sälläder* fast och gifva det viss grad af hårdhet; den samme skall vara alldeles oanvändbar vid beredning af *Skinn* och de mjukare *Läder-sorterne*, hvilka, just för att blifva smidiga, nödvändigt fordra *Oljor* och *Talg*, följagteligen äfven uppmjukande men icke hårdnande *Bark-slag*.

Och som genom undernånigst bilagde, af i *Slöjden* kunnige ojäfartige *Män* utgifne attest *Litt. B.* fullkomligen styrkes, ej mindre att denne på *Naturens* orubblige *Lagar* grundade slutsatts, än ock, att hvad i nästföregående punct finnes anført i allo instämmer med sanning, ärfarenhet och konstens reglor; Så måste här af ofelbart följa, att *Commerce-Collegii* framställning, som skulle *Ek-bark* vara förmånligast till allt slags *Läderberedning*, långt ifrån att hålla prof, fast häldre synes vittna om *Collegii* mindre kannedom i *Garfveri-handteringens* utöfning både efter *Engelska* och *Svenska* sättet.

Collegii uppgift åter, att genom bruk af *Björk- och Gran-bark en*; som orden i det underdåniga utlåtandet lyda, *sämre*, ehuru till visse behof tjenlig och duglig *Läderberedning* åstadkommes, saknar jämväl sin grund uti verkliga förhållandet: Ty 1:mo kunna *Björk- och Gran-bark* med hvarandra blandade aldrig begagnas till något bruk, och 2:do bevisar underdåniga attesten att den förstnämnde *Bark-sorten* är lika outhärlig för att i förening med *Ek-bark* åstadkomma det *vackraste, fastaste och mest slitbara Sälläder*, som att den sednare *Bark-sorten* är outhärligen nödig för att, med undantag af *Blank-läder*, hvartill *Ek-bark* med fördel kan nyttjas, *väl och lätt bereda alla andra slags Hudar och Skinn*.

Om dessa *Bark-sorter* kan man således ej med skäl säga att de bidraga till producerande af en *sämre*, då de tvärtom hvar för sig äro af högsta nödvändighet för beredningen af en *bättre* samt till och med fullgod vakra.

I afseende på det återopade förbudet emot *Björk-barks* nyttjande vid så kallade *Engelska Garfverier* under den 6:te Julii 1762, anmärkes underdånigst, att i händelse äfven ett sådant, af *Commerce-Collegium* vid

sitt underdåniga betänkande ej bilagt förbud den tiden väckeligen gifvits, hvarom tvifvelsmål torde ega rum, sådant likväl icke bordt, några och femtio år derefter uti ett genom längre ärfarenhet mera upplyst tidelvarf såsom norm sökt att begagnas.

Då funnos i Riket blott några få efter Engelska sättet inrättade Läder-Garfveri-Fabriker som fordrade Ek-bark: nu finnas mer än 50 sådane, emedan deras antal vid 1814 Års slut enligt Kongl. Commerce-Collegii egen underdåniga uppgift och jämlikt underdåniga Bilagan Litt. C. vuxit till Fyratiosex.

Då voro Svenska Ek-skogarne mycket mindre anlitade än de blifvit under loppet af ett sedermera tillryggalagt halft Seculum och några år därutöfver.

Då köptes en tunna god väl flarnad Ek-bark för 16 à 20 sk., nu kostar den omkring 3 R:dr., och kan vid de tillfällen när full tillgång gifves på rå hudar ofta alldeles icke ärnås till något pris, fastän den nu för tiden består mera af flarn än af verklig bark-yta.

Med ett ord, allt har sedan år 1762 helt och hållit förändrat sig: och vid så beskaffat förhållande måtte intet hinder möta en nu Regerande Herre, att, efter tidernes förändrade skick, värkställa hvad Sveriges Konung redan år 1774 tydeligen utmärkt sig vara i begrepp att utföra och allmänt bästa ovillkorligen påkallar.

Under hopp att sådant ej onådigt upptages, vågar jag vid detta tillfälle i underdånighet yppa 2:ne frågor, som åtminstone hos en Vis Regering, Patrioten och den af fosterlands-känsla elldade medborgaren lära väcka uppmärksamhet.

Om, under den fagra täcke-manteln att förekomma *Inhemsk läder-brist*, det möjeligen kunde lyckas vederbörande att utvärka ett så onaturligt stadgande, hvarmedelst *Garfveri-Idkare efter Engelska sättet* men ej *Skrå-Garfvere* skulle, vid vite af hela välfärdens förlut, tvingas att spilla den framdeles inom Riket ofelbart bristande viktiga artikeln *Ek-bark* på beredning af sådane hudar och skinn, hvilka, för att blifva fullgode fordra helt andre och sådane bark slag som beständigt och alla årstider för ganska modererade pris äro att tillgå, och igenom hvilkas uppköp och förbrukande Allmogen uppmuntras till hopsamling af hvad elljest blefve vanvårdat: kvarifrån skulle då i tidens längd den för Sälläders beredning nödvändiga Ek-barken hämtas sedan ett Gudlöst missbruk däraf förut skett? Och hvar annorstädes än hos Utländningen skulle väl Eders Kongl. Maj:it och Kronan efter några års förlopp finna tillgång på dugligt Sälläder för Arméens och Flottornes behof, i fall den anläggningen kunde vinna framgång att, medelst en krossande Författning, icke allenast upplösa de nu varande Engelska Garfverierne; utan äfven ifrån dylikes vidare inrättande afskräcka hvar redlig man?

Att sådant hos Stockholms Garfware-Embete ej kunde låta göra sig, derom lemnar, ty värr, underdåniga Bilagan Litt. D. en nog beklaglig visshet.

Ostridig är den sanning, att Collegii i sednare åren på flere Engelska Garfveri-anläggningar utfärdade Resolutioner bestämt medgifva att, jemte Ek-bark, äfven andre ämnen må användas, därest ej en sådan Läder-Garfning inginge i det beredningssätt, hvilket af ållder egenteligen tillhört de under Skrå lydande Garfverier.

Och som jämväl den för mig expedierade härhos under Litt. E. bifogade Resolutionen innehåller nyssnämde rättighet, utan att därutinnan hvarken blifvit förbudt att vid mitt Garfveri-Verk nyttja Björk- och Gran-bark, eller utmärkt att bruket af desse Bark-slag skall utgöra det beredningssätt hvilket af ållder egenteligen tillhört de under Skrå lydande Garfverier; Så tyckes den utan undantag i Collegii underdåniga betänkande gjorde beskyllningen, angående föröfvat missbruk igenom desse inhemske producters begagnande, icke vara synnerligen väl träffad.

Jag vågar i underdånighet nyttja detta uttryck af fullkomligaste öfvertygelse om dess lämplighet: ty då Collegium, efter hvad sjelfva Tillstånds-brefvet utvisar, gifvit mig uttryckelig rättighet att bereda alla slags hudar och skinn, hvartill, jämlikt underdåniga attesten Litt. B., förutan Sål- och Blank-Läder, ingen annan bark än den af Gran är tjenlig; måste ju med den lemnade oinskränkta tillvärknings-friheten äfven friheten att dervid nyttja ärforderlige Bark-sorter oemotsäjligen hafva varit förenad?

I annat fall skulle den ohyggliga och icke ens tänkbara händelsen liksom synas obestriddig, att omförmälte Tillstånds-bref endast tillkommit för att utgjöra ett giller för mig: att genom värkställandet af en stor, och efter Collegii egen underdåniga uppgift, mycket mer än vanliga Garfverier kostsam anläggning, plötsligen bortkasta min och andras välfångna Egendom.

Om hvad nu i underdånighet finnes anfört sätter utom allt tvifvelsmål felägtigheten af Collegii, på origtige premisser grundade slutsatts, att igenom så beskaffade Privilegii-Resolutioner, som den för mig utfärdade, Garfveri-Idkare efter Engelska sättet skola blifvit uteslutne från rättigheten att nyttja Björk och Gran-bark såsom Läder-berednings ämnens; är äfven föregifvandet i underdåniga betänkandet af den 23:dje sistledne October, att desse Bark-sorters användande endast skall tillhöra de Idkare, hvilka igenom uthållne Läro- och tjenste-år samt mästare-profs afläggande banat sig väg till handtvärkets utöfning, desto mer misstagit, som sjelfva det af Collegio med så utmärkt sorgfällighet employerade Konunga-Brefvet af år 1762, hvilket gifvits namn af förbud emot bruk af Björk-bark icke ens nämner något enda ord angående bruk af Gran-bark.

Desse Collegii andraganden tyckas således endast vara rigtade åt det mål, att söka försvara en annan emot mitt ärhållne Privilegium snörrätt stridande och följagteligen äfven mindre grundad uppgift: som skulle Garf-

vare-Embetets ifrågavarande ansökning icke åsyfta något stadgande till rubbning eller inskränkning i de friheter hvilka vid Engelska Garfveriers bedrifvande hittills Lögligen ägt rum, utan endast hafva afseende på nödvändigheten att, genom lämpligt ansvar för öfverträdelser af redan gifne gällande författningar, förekomma missbruk, stridande mot dessas afsigter och uttryckliga innehåll.

Sedan Collegium inför Eders Kongl. Maj:t bestämt medgifvit, att Garfveri-handteringen efter Engelska sättet utgör en del af Garfvare-handtverket, tillkommen för att befrämja obehindrad medtäflan och att uppmuntra Svenska män till åstadkommande af en nödvändighets-artickel, hvarom utlännningen förut måst anlitas; företer sig obegripligt huru Collegium kunnat fälla sådant yttrande, att, om detta nyttiga ändamål, nemligen ärfordrerlig tillgång på inrikes tillvärvat Läder, skall hädanefter som hittills nöjagtigt vinnas, all anledning bör undanrödjas till skuldig klagan öfver intrång för de under Skrå lydande Garfveri-Idkare hvilka utgjöra en särskildt Class bland Borgerskapet och jemte vissa rättigheter hafva motsvarande skyldigheter att uppfylla.

Men ännu obegripligare förefaller det, att Collegium tillåtit sig märkbara afvikelser för att understödja Garfvare-Embetets allt slags rimlighet motsäijande Monopoliska försök, samt att Collegium föreslagit en vida utöfver gränsen af sökandernes. egen tractan utsträckt ansvars-Författning, knappast tänkbar hos sjelfva Barbareskerne.

Lika instämmande det är med sunnda förnuftet, att ingen täflan kan äga rum utan med enahanda rättigheter och skyldigheter å ömse sidor: lika ofelbart är det ock, att om Garfvare-Embetet högst fjorton till antalet, kunde vinna det prérogative, att tvinga Garfveri-Idkare efter Engelska sättet till Läder-beredning blott med Ek-bark, hvilken, till vissa behöf alldeles otjenlig, ofta är oåtkommelig och städse minst fyra gånger så dyr som Gran-bark, under det Skråherrarne sjelfve med uteslutande rättighet fingo begagna hvad barkslag som hållst; all täflan skulle upphöra sedan nederlaget vore gjort, och följderna blifva, icke den Collegium origtigt uppgifvit, nemligen ärfordelig tillgång på inrikes tillvärvat Läder, utan tvärtom, 1:mo några och femtio Engelska Garfveri-anläggningars hela undergång och förstörande, 2:do En så total Läder-brist, att både svenska Arméen, Marinen och Folcket sluteligen skulle få gå barfota, om ej utlännningen profiterade af inhemska förlägenheten och leende komme med undsättning då nöden nådt sin höjd, samt 3:o att de Läderlappar, hvilka, efter Engelska Inrättningarnes bortjagande, endast hos fjorton tillvärkare kunde sökas, på den anledning underdåniga Bilagan Litt. D. bibringar och forntidens ärfarenhet bestyrkt, icke allenast skulle blifva oskäligen dyre, utan äfven lika oskäligen oduglige.

Däremot, och då ej af någon ärlig man kan bestridas den i evighet beständande sanning, att det just varit de efter Engelska sätter inrättade Garfverier som ökat inhemska Läderproductionen, utestängt utlännningen och genom exempel tvungit Skrå-Garfvarne till fällande af tid efter an-

nan ohyggligt uppstegrade priser, samt att söka bereda oförfuskade vahrer; Så synes både allmännt och enskildt bästa samt äfven det i sin natur väkkeligen vigtiga ändamålet, *ärfordelig tillgång på inrikes tillvärdat Läder*, destomer påkalla beskydd för desse Skrå mästarnes nyttige medtäflare, som, fastän de ej alla höra till någon viss Class inom Borgerskapet, de likväl alla äro trogne och skattdragande undersätare, hvilka ej blott vidkännas de vanlige Contributionerne, utan äfven därjemte en särskild Stämpel-afgift till Hall-värket, som under stundom stiger till ganska betydligt belopp.

Stormächtigste Allernådigste Konung!

Det är i anledning af härutinnan underdånigst andragne skjäl beledsagade med behörige bevis, och med fästad ledsen blick på fasan af den tidepunct, då utlänningen och Stockholms Garfvare-Embete skulle kunna se sig i tillfälle, med hvarandra täfla om företräde i sättet att lämpligast påtruga Svenska Nationen fördärfvade vahrer mot fördärflige priser, som hos Eders Kongl. Maj:t., jag i djupaste underdånighet vågar anhålla om totalt upphäfvande af Eders Kongl. Maj:ts och Rikets Commerce-Collegii underdåniga betänkande af den 23 October sistledit år, så att lika Follick må få njuta lika rätt, och ej mindre den ene än den andre infödde Garfvaren äga öppen frihet att, efter behag och naturliga behovet begagna hvilket Svenskt Bark-slag han finner tjenligast till den Läder-sort, han i hvarje särskildt fall har under beredning.

Igenom ett sådant Reciproqut Nådigt Stadgande skulle icke allenast, åtminstone hvad Garfvare-Embetet beträffar, alla vidare inträngs-frågor för framtiden qväfvas; utan äfven, icke blott brist utan till och med sjelfva farhågan för blifvande brist på inrikes Läder-tillvärdning aldra kraftigast hämmas, Svenska idogheten i denna gren upplifvas, Arméens, Flottornes och Menighetens billige fordringar nationelt uppfyllas, och den ej tveksamma aktning åt Regeringens vishet gifvas som icke ens sjelfva afvunden förmår att fördunkla.

Men om emot-förmodan denna underdåniga anhållan skulle komma att sakna Nådigt bifall, torde i afseende på nedannämnde särskilda underdåniga considerationer jag kunna våga hoppas något särskildt vedermäle af Eders Kongl. Maj:ts Nåd, Mildhet och rättvisa.

Vid jämförelse af underdåniga Bilagorne sub Litteris E. & F. visar sig, huru som jag ifrån den 29:de November 1813 då Privilegii Resolutionen på så kallat Engelskt Läder-Garfveri för mig utfärdades, och till den 7:de November, Året därpå när besigtning på min anläggning hölls, med en, jag vågar i underdånighet säija, ovanlig värksamhet, ställt hela Garfveri-Inrättningen uti så fullkomlig ordning och gång, att ingen enda för dylik rörelse ärfordelig artikel saknades.

Jämväl tjenstevärken bestående uti en Häst, och en Mechanisk Väderqvarn, af hvilka den senare troligen medtagit hela min enskildta för-

mögenhet om ej Engelsmannen Oven af générosité och böjelse att i sin måhn understödja nyttiga företag, ansenligen lindrat kostnaderne.

Allt detta skjedde på grund af Commerce-Collegii meddelte Tillstånds-bref, hvaruti jag hvarken den tiden eller nu kunnat finna någon förbor-gad list: utan tvärtom att det med klara ord tillade mig fri och öppen rättighet att bereda alla slags hudar och skinn samt att därvid begagna tjenliga Garfnings-ämnen.

Så mycket mindre kunde jag inse något äfventyr uti bruket af Björk- och Gran-bark, som bekanta Garfvare-Famillien Westin stycke-vis, en och en högst två i sender tidt och ofta smögo sig fram i Spejare-väg till mitt verk och utrönte utan möda att jag där begagnade bägge nyssnämnde bark-sorter, men deras medfödda slughet förböd dem att tillskapa något åtal förr, än jag hunnit upplåna och i min anläggning begrafva omkring 100,000:de R:dr., då först funno desse mäktige Män stunden vara inne att göra anfall och på en gång fiska efter hela välfärden.

Då Eders Kongl. Maj:t tackes häraf i Näder inhämta både huru oskyldigt och i den å min sida mest patriotiska afsigt jag kommit att in-dragas uti Garfvar-ligan, samt huru ännu oskyldigare jag gjorts till ett mål för dennas lömska anslag; måste nödvändigt Eders Maj:ts medlidande och ömma känslor väckas.

Min och andras betydliga egendom, ja! äfven mitt goda namn och rygte står på våg-spel och kan ej annorledes än igenom Eders Kongl. Maj:ts Höga förbarmande räddas.

Jämlikt underdåniga Bilagan Litt. G. har Öfverste Lieutenanten Fri-herre Sture på sin därom gjorde underdåniga ansökning, blifvit hugnad med Eders Kongl. Maj:ts Nådiga tillstånd att vid sitt i Västergöthland efter Engelska sättet anlagde Läder-Garfveri få, i stället för Ek-bark, be-gagna sig af Björk- och Gran-bark.

Såsom hvarken Militair eller Frälse-Man, vågar jag väl ej mäta mine personlige förtjenster med denne Herre, följagteligen ej eller att begära lika vidsträckt förmån som honom i Näder blifvit bevilljad.

Men som, efter hvad underdåniga Bilagorne Litteris H. och K. be-vittna, jag i Garfvare-väg hunnit mycket längre än Baron Sture, och underdåniga Bilagan Litt. I. åter uppdragar den ytterligare våda och olycka hvaruti jag skulle störtas, om bruk af Björk- och Gran-bark blefve mig förbudit; Så dristar jag vid Eders Kongl. Maj:ts fötter nedlägga den allerunderdånigste bön, att i fall ofvanomförmälte Kongl. Commerce-Col-legii underdåniga betänkande möjligen skulle i Näder bifallas, mig aller-nådigst kunde tillåtas, att vid Lilljeholms Garfveri-värks Skinn och Lä-der-beredningar begagna, jemte Ek-bark, alla andra barksorter som af Svenska träen skattas och allmogen här på tillverkningstället dageligen utbjuder.

Med

Med djupaste undersätlig vördnad, trohet, nit och undergifvenhet framhärdar till dödsstunden.

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

Allerunderdånigste och tropfligtigste
Tjenare och Undersåte.

P. J. Junbeck.

Afskrift.

Litt. A.

GUSTAF med Guds Nåde &c. &c. Arfvinge till Norrige &c. &c. Vår
ynnest och Nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig &c. &c.

Utaf Edert underdåniga utlåtande, daterat den 2:dra sistledne Februarii, hafve Wi inhämtat, hvad J haft att andraga, i anledning af Borgmästarens Frants Cervins, för den vid Carlshamn efter Engelska sättet anlagde Garfveri-Fabriken, i underdånighet gjorde ansökning, det bemälte Fabrik måtte med förändring af Wår under den 28:de November 1771 gifne Resolution erhålla frihet, att med Ek-bark bereda äfven inrikes fallne hudar; hvilket Wi tagit uti öfvervägande; Och som Wi i anseende till flere der vid förekommande skjäl funnit godt, att ej allenast lämna Wårt Nådiga Tillstånd för merbemälte Garfveri, att hädanefter, som innan förenämnde Wår Nådiga Resolution af den 28:de November 1771 utföll, jemte utländske få upphandla och bereda Svenska hudar, utan ock att enahanda rättighet må komma alla öfriga här i Riket varande så kallade Engelska Garfverier tillgodo; Dock att tillsvidare, icke någon ändring uti det vid desse Wærk hittills brukelige beredningssättet med Eke-bark, må tillåtas, eller någon annan, än nyssberörde slags bark vid meranämnde Läder-Fabriker nyttjas; Så vele Wi Eder det härmed till svar uppå ofvansagde Edert underdåniga betänkande, i Nåder hafva tillkännagifvit, jämte det, att Wi nu rörande Carlshamns Garfveri låta utfärda i detta ämne Wår öppne Resolution: Warandes derhos Wår Nådiga villja, att härom ett allmänt förklarande, i anseende till öfrige här i Riket inrättade dylike Garfverier, af Eder må kungjöras; Och Wi befalle Eder Gud Allsmäktig Nådigen. Stockholms Slott den 27:de April 1774.

GUSTAF.

J. Liljencrantz.

Till Commerce-Collegium, angående rättighet för Engelska Läder-Fabrikerne att bereda Inhemiska hudar.

Litt. B.

1:mo Att Björk-bark med mycken fördel nyttjas i stället för Rågmjöl till så kallad svällning af allt slags Sål-läder, och att detta bark-slag lämp-ligen blandat med Ek-bark åstadkommer det vackraste, fastaste och mest slitbara Sål-läder.

2:do Att med undantag af Blank-läder, hvilket på köttssidan alltid blir vackrare då det beredes med Ek- än annan bark, alle andra Läder-sorter beredas både lika goda och lättare med Gran- och Vide- än med Ek-bark, samt 3:tie Att till Garfveri och Carduansmakeri hörande skinn-berednin-gen i allmänhet alldeles icke hvarken för färgning eller styrka fordras an-nan än Gran- eller Vide-bark dels med dels utan tillsatts af mjölbärsris; Sådant allt varder härigenom uppå begäran till bevis meddelt. Stockholm den 21:sta Januarii 1817.

C. J. Frössén,
Carduansmakare.

Lorentz Djurberg,
Garfware-mästare och Borgare
i Stockholm.

J. Ekegren,
för d. Carduansmakare-
Ålderman i Sala.

Litt. C.

Att jämlikt den af Kongl. Commerce Collegio upprättade Tabell som åtföljt dess underdåniga berättelse till Kongl. Maj:t daterad den 28:de December 1815, och hvilka bägge handlingar äro införde uti Stockholms Inrikes-Tidning för den 10:de uti innevarande Månad, vid 1814 Års slut här i Riket befunnits efter Engelska sättet inrättade Läder-Garfveri-Fa-briker ett antal af Fyratiosex stycken, varder uppå begäran till bevis meddelt. Stockholm den 30:de Januarii 1817.

P. Norell,
E. O. Not. vid Kongl. Svea Hof Rätt.

Claës Falk.

Litt. D.

Transumt af Protocollet, hållit uti Stockholms Stads Ämbets- och Byggnings-Collegio, följande dagar År 1792.

Den 7:de Februarii

S. D. Genom till Ädle Magistraten aflämnad höggunstig skrifvelse af den 14 sistledne Januarii, hade Högloflige Öfver-Ståthållare-Embetet i anseende därtill att uti det yttrande som Ädle Magistraten den 23:dje December förle-dit är afgifvit, angående nu varande dyrhet och befarande brist på Läder, sak-nas fullständig upplysning huruvida den af Läderhandlarne inför Stadens Handels-Collegio anmälte brist på alla sorter godt och dugligt Svenskt Läder hos Stadens Garfware, är värdelig eller ej, samt hvad rätta och e-genteliga orsaken till det Svenska Lädrets- och Sko-arbetets så hastiga stegring må vara, hållst det icke lärer kunna visas att Rudimaterierne till det Läder, som färdigt nu blifvit försållt, en proportionerad dyrhet varit underkastat, å nyo öfverlemnad hela detta ärende till Ädle Magistratens

ytterligare åtgärd och noggranna pröfning, samt att med all skyndsamhet undersöka om väckeliga tillgången på alla Läder-sorter i Staden, det Svenska Lädrets beskaffenhet, godhet och pris, samt huruvida vederhörande Handtvärks-Ämbeten, äga giltiga skäl till den skedde stegringen; — —

I sådant afseende blef denne sak utställd till den 23:dje i denne Månad; då Älderman och Bisittare trodde sig kunna deras yttrande i detta ärende aflemna. Afträdde.

Den 23:dje Februarii

S. D. Ingafs Bisittarnes i Garfvare-Embetet Jacob Westins och Johan Djurbergs skriftliga svar och yttrande — — — —

Af denne sedan år 1788 skedde stegring på alla Läder-sorter, har Skomakare-Embetet, som icke hunnat uti lika mån öka priset på sine tillverkningar, haft och får ännu vidkännas det svåraste lidande, då Embetet, som försälljer Lädret utur sista hand och sedan det blifvit förarbetat, i allmänhet beskyllas att vara vållande till dyrheten på skoarbeten, men icke destomindre är uti den olyckliga belägenhet, att det alldeles icke kan hafva sin utkomst och bergning af handtverket, till bevis hvarom Älderman och Bisittare föredde Räkningar på Läder som af dem i dessa dagar blifvit handlat till åtskillige skoarbeten, nämligen Läderhandlaren Möllers räkning på Engelskt Sälläder och tillbehör till ett par mansgalotscher stor 2 R.dr., hvilket Läder Bisittaren Stalin handlat och nu äfven uppviste; Möllers räkning på Engelskt Sälläder och tillbehör till ett par Fruntimmers Galotscher, stor 45 skill., hvilket läder ochså uppvistes; Läderhandlaren Pettersson Forssells räkning på Sälläder och tillbehör till ett par Mans Pumpskor, stor 1 R.dr. 42 sk. 8 r.st., och Anders Rydbergs räkning på Sälläder och tillbehör af Älderman Johan Westins tillverkning till ett par omvända Mansskor, stor 1 R.dr. 45 sk. 4 r.st., som Bisittaren Lindgren handlat och jämväl nu uppviste, med yttrande derjemte, att detta Läder vore så slätt och odugligt, att Lindgren icke ville deraf betjena sig till skoarbete; Skolandes uti det förråd af färdigt arbete som Lindgren har uti sin salubod i Sko-Magazinet, utgörande omkring 300.de par Skor, icke finnas ett enda par af så odugelig vara, och utfäste sig Lindgren, att därest vid strängaste undersökning därom, hvilken han sig underkastade, något af hans arbete finnes af så slät beskaffenhet, skulle alltsammans få hemfalla Danviks Hospitalet eller Fatighusen.

Härjemte anförde Älderman och Bisittare, att Sko-arbeten ganska sällan betalas efter det nu uppgifne högsta priset, och endast i den händelse att Skor eller Galotscher äro af ovanlig storlek eller något särdeles arbete därpå användt, utan merendels måste Skomakaren åtnöjas med det lägsta priset, så att Embetet helt och hållit saknar utkomst och förtjenst af Handtverket, hvarföre, och då de fleste af Embetet som nödgas köpa sitt Läder hos Läderhandlaren, hvilken däraf förut tager sin vinst,

blifvit uturståndsatte att kunna icke hålla värkstüder; varandes så mycket mer utan all förhoppning för de Embets-Ledamöter hvilka icke hafva förslag till större Läder-partiers inköpande på en gång, att kunna föda sig af handtvärket, som det uti Älderman Westins Bod och således utur första hand köpte Läder till ett par omvända skor, faller så dyrt, att Skomakaren, då det till skor förarbetas, saknar all betalning för arbetslön och kan icke ens återfå sine utlagde penningar.

På tillfrågan om priserne på stöflor, yttrade sig Älderman och Bisittare, att detta arbete vore af flere särskildte slag, och att de till en annan dag ville aflemla en skriftelig uträkning öfver hvad stöflor utaf flere sorter med allt tillbehör kostar. Älderman och Bisittare afträdde. —

Är och dagar, som förr skrifne stå.

På Collegii vägnar,

Joh. Pet. Sjöström,

Collegii Notarius.

Litt. E.

År 1816 den 21:sta Mars uppvist för Landshöfdinge-Embete i Stockholms Län: Betygar Stockholms Läns Lands-Contoir Ut supra

Sam. Storm.

Uppvist i Stockholms Hall- och Manufactur-Rätt d. 1 December 1813.

Kongl. Maj:ts och Rikets Commerce-Collegii Resolution på den af Handels- och Slöjde-Fiscalen Ädel och Lagfarne P. J. Junbeck gjorde ansökning, att vid Frälse Lägenheten Lilljeholmen, belägen i Stockholms Län få inrätta ett Garfveri för att efter Engelska sättet bereda Hudar och Skinn med Ek-bark samt andre till Läder-beredning tjenliga ämnen; Gifven i Stockholm den 29:de November 1813.

Kongl. Commerce-Collegium har förehaft denne ansökning och funnit skälighet att bifalla, det sökanden må vid Lilljeholmen anlägga och genom tillärd person drifva Garfveri för att åstadkomma Läder-beredning efter Engelska sättet, hvarvid honom är tillåtit, att jemte Ek-bark använda andre ämnen, så framt en sådan Läder-Garfning ej ingår i det berednings-sätt, som af ållder egenteligen tillhört de under Skrå lydande Garfverier; Ägande han att vid denna Inrättnings drift tillgodonjuta de förmåner, fri- och rättigheter, som, Likmätigt Kongl. Manufactur-Privilegierna, äro till densamma lämplige, hvaremot honom åligger att ställa sig till efterterlefnad hvad Kongl. Hallordningen och öfrige om Manufacturerna vidtagne Författningar innehålla. Och bör denna Resolution hos så väl Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Länet, som denne Stads Hall- och Manufactur-Rätt ofördröjeligen uppvisas.

För öfrigt är Junbeck icke tillåtit, att den härigenom erhållne rättighet på någon annan öfverlåta, innan sådant blifvit hos Kongl. Collegium anmaldt och tillstånd dertill lämnadt. Det alle som vederbör till efterrättelse länder. — År och dag, som förr skrifvit är.

På dragande Kall och Embetes vägnar,

A. M. Edelcrantz. (L. S.)

H. W. Iserhielm.

C. Lenngren.

C. W. Stråle.

S. N. Casström.

J. Hertzman.

A. P. v. Sydow.

Resolution för Handels- och Slöjde - Fiscalen Junbeck att vid Lilljeholmen drifva ett Engelskt Läder-Garveri.

Litt. F.

Transumt af Stockholms Hall- och Manufactur-Rätts Protocoll för den 11:te November 1814.

S. D. Anmälte Rättens vice Preses Herr Justitiarien Ädel och Högagtad P. Törner, att jämlikt Rättens den 4:de uti innevarande månad fastställde beslut, Herr Justitiarien tillika med Assistenten Brohm och underteknad Notarie å bestämd tima den 7:de dennes infunnit sig vid den å Fråse Lägenheten Lilljeholmen inrättade så kallade Engelska Läder-Garfveri-Fabrik för att därå syn och besigtning anställa: att därvid jämväl uppå skjedd kallelse tillstades kommit Garveri-Fabriks-Idkarne O. Ekerman och C. P. Modin, hvilka, efter aflagd ed, därvid till befinnande nödiga upplysningar borde meddela samt att öfver förhållandet i hela dess vidd ett fullständigt Syne-Instrument blifvit författadt, hvilket Herr Justitiarien nu till Rätten inlemnade och af Assistenten Brohm vitsordades samt derefter upplästes.

Och som af nysberörde Instrument, hvilket vid Rättens handlingar kommer att förvaras, hufvudsakligen inhämtades: Att ifrågavarande Garfveri är anlagt på ett för sådan rörelse mäst fördelagtigt ställe, både i afseende på outtömlig vattn-tillgång och vighet för alla slags transporter af Rudimaterier och färdigt gjordt gods: Att den i sjelfva Sjön med stenmur omgjärdade banan, hvaruti finnes tillhopa fyratiotvå stycken stora nya fyrkantiga Sälläders-kar med sine hörnjärn, blifvit med största omsorg inrättad, så att den synes fullkomligen svara emot ändamålet dermed: Att icke allenast sjelfva kalkhuset, hvilket är nytt, och hvaruti Sex så kallade kalk-kar, också nya, äro nedsatte, utan äfven alla öfrige till Garfveriets drift använde och uti Besigtningens-Instrumentet beskrifna Byggnader tilli-

ka med Häst- och Wäder-Quvarnarne af hvilka den sednare med betydlig kostnad nyss blifvit alldeles färdiggjord, befinnas uti godt stånd och med alla så beskaffade inrättningar försedde som för en fullständig Garfverirörelse erfordras: Att de Nio stycken uti norra tillbyggnaden N:o 1 ofvan jord stående järnbandade runda Furu-kar, ehuru ej nya, likväl äro i ganska godt stånd och tjenliga för sitt bruk såsom drifballjor samt att däruti barksätta Sälläder: Afvensom att de uti samma rum med dessa kar befintelige koppar- och järn-pannor samt reservoir- och pump-värk äro för Värket ganska förmånliga: Att enligt anställd noggran Inventering och räkning vid denna Fabrik för närvarande finnas dels alldeles färdiga, dels under arbete som efter hand blifva färdiggjorde ett antal diverse hudar till differente bruk som beredas på Engelska sättet stort Två Tusende Femhundra Fyratio Två, och åtskilliga slags skinn till ett belopp af Ettusende Sjuhundra Tjugu af särskilta slag och couleurs: Att allt det förfärdigade godset vid granskning däraf, funnits vara af fullkomlig godhet och sälljbarhet: Att hela Barkladan om fyratio alnars längd och tio alnars bredd varit uppfylld med i år inköpt bark, som enligt Ägarens förde Bok utgör ett belopp af Två Tusende Sjuhundra Tunnor Ek- och Eithundra Tunnor Björk-bark: Att vid Fabriken äro arbetande utom Fabriks-Idkaren Wallenius som förestår hela Värket, Ellofva Gesäller, Tre Drängar, och Trenne Lärningar: Att, efter Besigtningmännens enstämmiga öfvertygelse, vid denna Garfveri-Inrättning med sådan höjd den redan hunnit, och då circulationen kommer i full gång, ett dubbelt antal hudar och skinn emot hvad som nu finnes med lätthet kan beredas, och tillverkningen jämväl utvidgas, därest flera kar på andra sidan om Sjö-Bryggan nedsättas, och allt annat tillbehör i proportion anskaffas: Och änteligen, att Besigtningmännen icke kunnat vägra Herr Handels- och Slöjde-Fiscalen Junbeck det vittnesbörd, att ifrågavarande Läder-Garfveri-Fabrik, hvilken är väl organiserad, och inom mindre än ett års tid med berömvärd omsorg blifvit bragt till fullständighet, ofelbart läser i sådan mohn vinna uppmärksamhet, att Herr Handels- och Slöjde-Fiscalen, som derå synbarligen använt högst betydliga kostnader, troligen ej kommer att sakna påräknadt nödigt understöd till densammas vidare fortsättning och förkofran: Alltså beslöt Rätten, det skulle genom utdrag af Protocollet öfver ofvanomförmäldte förhållande bevis varda meddeladt; Afvensom för öfrigt det intyg lemnas, att Herr Handels- och Slöjde-Fiscalen, såsom Idkare af det härutinnan omförmälte Läder-Garfveriet behörigen fullgjordt allt hvad Författningarne liknätigt honom i afseende på denna Fabriksrörelse åligger.

År och dag, som förr skrifvit står.

På Rättens vägnar,

L. E. Spongberg.

Litt. G.

CARL med Guds Nåde, Sveriges, Norriges, Göthes och Vendes Konung etc. etc. etc. Hertig till Schleswig Hollstein etc. etc.

Vår ynnest och Nådiga benägenhet med Gud Allsmächtig Tromän och Tjenare, President och Commendeur af Vår Nordstjerne Orden; Vice President och Riddare af Vår Nordstjerne Orden, så ock samtelige Ledamöter uti Vårt ock Rikets Commerce-Collegio; Till oss hafven J, efter Samtliga vederbörandes hörande, inkommit med underdånigt yttrande i anledning af Öfverste-Lieutenanten Friherre Gustaf Stures underdåniga anhållan, att vid sitt å Säteriet Nyrud i Skaraborgs Län anlagde Garfveri för beredning af Läder på Engelska sättet, i stället för Ek-bark få nyttja Björk- och Gran-bark.

Med fäst afseende å hvad J härvid välgrundadt anfört, och då Friherre Stures ofvannämnde Garfveri-Inrättning, enligt Landshöfdingens i Mariestad intygande, är af mycken nytta för Landsorten, och den för samma inrättnings drifvande erforderlige Ek bark, hvarå tillgång på stället äfvensom i närgränsande tracter saknas, ej kan utan betydligare kostnad, som måste fördyra tillverkningen, från andra orter anskaffas, hafve vi i Näder funnit skäl att till hans ifrågavarande ansökning lemna Nådigt bifall. Hvilket Wi Eder till egen och vederbörandes underdåniga efterrättelse i Näder förståndiga; Befallandes Eder Gud Alsmächtig Nädelligen Stockholms Slott den 23 Februarii 1814.

C A R L.

A. G. Mörner.

Till Commerce Collegium, rörande bevilljat tillstånd för Friherre Sture, att vid sitt Garfveri i Nyrud bruka Gran- och Björk-bark.

Litt. H.

Att Svartlösa Härads Innevånare i allmänhet men i synnerhet Allmogen och den del däraf som hafva åtskillige till Läder-beredning tjenlige Barksorter samt hudar och skinn att förytra eller emot färdigt gjordt gods sig tillbyta, i åtskilliga afseenden tillskyndats förmån igenom det vid Frälse-Lägenheten Lilljeholmen anlagde så kallade Engelska Läder-Garfveri, hvarest både handel och byteshandel med Landtmannavaror emot undfående Läderpersedlar ärhålles utan att Stockholms Stad för uppfyllandet af berörde behofver besökes, varder härigenom uppå begäran till bevis lemnadt; Äfvensom att Garfveriets Innehafvare Herr Handels- och Slöjdefiscalen P. J. Junbeck icke allenast underhåller berörde Värk med sådan drift att alldrig någon klagan öfver Läderbrist därstädes hittills försports; utan ock att bemänte Herr Fiscal igenom särskildte tryckte kungjölrelser hvilka till en del å predikostolarne blifvit uppläste fullständigt underättadt en hvar Speculant om alla de villkor som vid Byteshandel äro bestämde samt uti omförmälte kungjölrelse jämväl utfäst sig att åt Allmo-

gen emot ställande säkerhet lemna credit de tider af året då penningbristen på Landet är som störst. Brunna den 28 Januarii 1817. *Joh. R. Markander, Expeditions Kronofogde, Gust. Markander, v. Krono-Länsman. Litt. I.*

Imellan undertecknade är följande Contract upprättadt.

1:mo Förbinder jag Anders Holmström mig, att uti åtta efter hvarandra följande år till Herr Handels- och Slöjde-Fiscalen P. J. Junbeck, eller om han under tiden aflider, till den som efter honom blir innehafvare af Lilljeholms Garfveri-värk, lefverera Sexhundra Tunnor Björk- och Ettusende Tunnor stampad Gran-bark ärligen, räknadt ifrån och med instundande till och med 1822 års slut emot därföre ärhållande betalning af En Ridr. 24 sk. R. G. S. per Tunna för Björk- och Trettiosex skillingar samma mynt för Granbarken som bör vara finstampad.

Transportomkostnaderne vidkännes jag Holmström som förbehåller mig att få lefverera större och mindre Bark-poster Sjö- eller Landväg efter min beqvämighet, dock så, att hvarje års lefverance är fullgjord innan ett nytt år infaller.

2:do Förbinder jag P. J. Junbeck mig på det sätt betala ofvannämnde Et-Tusende Sexhundra Tunnor Bark, att jag för hvar post som mig däraf lemnas här vid Lilljeholmen genast låter till Herr Bokhållaren Holmström lefverera så många kannor ätticka, hvarå prof är gifvit, som svarar emot Bark-beloppet då hvarje kanna ätticka i pris upptages till Tjugufyra skillingar Riks-Gällds-Sedlar.

3:tio Kommer hvilkendera af undertecknade som skulle brista ått uppfyllandet af detta contract att till den andra ovägerligen betala en skadeärsättning för hvart år af Trehundra Sextio Ridr. Banco. Lilljeholmen den 14 December 1814.

P. J. Junbeck.
(Sigill)

And. Holmström.
(Sigill)

Litt. K.

Att enligt de öfver Lilljeholms Engelska Läder-Garfveri-Fabriks rörelse förde Böcker och Räkenskaper ifrån den 21 December 1814 till och med ultimo December 1816 blott till Läderhandlare, Sadel- och Skomakare innom Stockholms Stad blifvit försållt färdigtgjort gods af berörde Fabriksstillvärkningar till sammanräknat belopp stort Fyrat o Åtta Tusende Åttatio Åtta Ridr. 18 sk. förutan de betydliga Läder-partier som blifvit uti Landsorterne föryttrade och dit afsände; Sådant varder härigenom intygat af Stockholm den 30:de Januarii 1817.

P. Norell.

Claës Falk.

E. O. Not. vid Kongl. Svea Hof Rätt.

Att föregående Handlingar äro lika lydande med de för mig uppvista Originalen, intygat.

Joh. Fr. Fredholm.

Registrator uti Kongl. Commerce-Collegi.

www.books2ebooks.eu